

unfortunately has a declarative content, because the state and society are not able to earn effective implementation mechanisms, and ensure protection. If there are many factors that determine it, the main reason can be considered as a sharp social polarization, which causes social tension, increases the level of conflict and prevents the development of the country. Successful economic development is impossible without solving the problems in the social sphere. The determining factors are the ability of social polarization, the possibilities and conditions for the transformation of social life in social capital and its subsequent conversion into other forms. Free conversion of forms of capital determines the openness of stratification, is the basis for upward vertical mobility. The more social capital, the more access to social networks, the greater the possibility of realization of rights.

Key words: institutions, informal institutions, protest behavior, anomie, trust, social polarization, social capital, human rights.

УДК 364.46

Т. Г. Прохоренко, кандидат соціологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті простежується еволюція формування уявлень в історії соціології на сутність соціальних технологій і необхідність їх використання в соціальній практиці. Соціальні технології розглядаються як чинник стабільного та ефективного розвитку соціальних систем. Аналізуються напрями й особливості упровадження соціальних технологій у різні сфери сучасного суспільства.

Ключові слова: технологія, соціальна технологія, ефективність, управління.

Актуальність проблеми. Під впливом науково-технічної революції і інформаційної зокрема надзвичайно ускладнилися зв'язки соціальних систем, збільшилася їх кількість, суттєво прискорився динамізм соціальних процесів, що об'єктивно розширило передумови для виникнення соціальних конфліктів, криз, катастроф. Окрім того, необхідно враховувати, що прискореними темпами продовжує діяти загальносоціологічна закономірність — зростання ролі соціального у розвитку світової цивілізації. За подібних умов вироблення й упровадження конструктивних соціальних технологій, які виступають засобами подолання, вирішення соціальних

проблем, здобуття максимально значущих результатів при обмежених ресурсах, стає важливим науково-практичним завданням.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Біля витоків дослідження даної проблеми стояли такі вчені, як О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, Ф. Тьоніс. Концептуальні засади вивчення сутності та ролі соціальних технологій у суспільстві були закладені К. Поппером [7]. Широко розроблялися різноманітні напрями використання соціальних технологій, особливо в економічній сфері (Т. Пітерс, Р. Уотерман, М. Маритані, Н. Шонбергер, І. Ансофф та ін.) [6].

Розробкою теорії технологічного управління економічними, політичними, соціальними, психологічними процесами зайняті вітчизняні та російські вчені: Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков, А. А. Шиян, С. М. Злепко, С. В. Павлов, І. І. Хаїмзон, В. І. Патрушев, В. Н. Іванов та ін. [1; 2; 5; 8; 9].

Мета статті — простежити в історико-соціологічному аспекті еволюцію формування поняття «соціальна технологія», виявити її види та особливості використання в різних сферах сучасного суспільства.

Вклад основного матеріалу. У науковій літературі поняття «технологія» вперше з'явилося в Європі наприкінці XVIII ст. із розвитком промислової індустрії і пов'язувалося головним чином зі сферою матеріального виробництва. Поняття «технологія» якнайповніше виражає творчу, активну сторону діяльності соціальних суб'єктів і включає систему принципів, методів і засобів впливу на об'єкт, що дозволяє суб'єктові на основі знань і досвіду реалізувати свої практичні цілі.

Будь-яка технологія має складну функціональну структуру, яка містить сукупність взаємозв'язаних функцій: цілеспрямування, проектно-конструкторську, планування та організації діяльності. Послідовне їх виконання приводить до досягнення бажаного результату. Виступаючи частиною матеріального світу і головним простором існування і життєдіяльності людини, суспільство, безумовно, може і повинно розглядатися як одна з найважливіших сфер реалізації різних технологій.

З давніх часів люди, утворюючи різні спільності, прагнули до організації свого буття не лише у виробництві матеріальних благ, але й у всьому спектрі спільного життя. В результаті виникали різноманітні соціально-етнічні, політичні, правові, моральні, релігійні та інші інститути. Їх становлення об'єктивно було реалізацією потреби отримання стабільності, стійкості і цілісності буття суспільства. При цьому важливо враховувати інтегральний характер соціального життя, в якому взаємодіє безліч чинників матеріального і духовного, об'єктивного і суб'єктивного, свідомого і стихійного порядку. Так виникає технологія соціального життя — соціальна технологія.

Уперше звернули увагу на те, що технологія властива не лише виробничому процесу, але і соціальним системам, марксистська історико-матеріалістична концепція, а також близький до неї за низкою онтологічних і методологічних позицій класичний еволюціонізм (О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, Ф. Тьоніс та ін.). Вони виходили з постулату про принципове пізнання законів історії і суспільного розвитку, передбачення майбутнього за допомогою наукових досліджень. Це призводило до певних наслідків. Зокрема, йшлося про можливість революційного втручання в соціальні процеси, що сприяло штучній «підгонці» суспільних структур, інститутів до умоглядно сконструйованого ідеалу. Соціальні технології у цьому випадку виступали інструментарієм досягнення утопічних цілей.

Ідея універсального використання поняття «технології» до питань соціального розвитку в ХХ ст. отримала широке визнання. Сам термін «соціальні технології» входить до системи соціального знання в 70-ті рр. ХХ ст. Одним із перших дослідників, який розглядав проблему формування соціальних технологій на концептуальному рівні, був американський філософ К. Поппер. При цьому вихідний пункт міркувань полягав у тому, що до середини ХХ ст. багато макросоціальних теорій, а також різні соціально-утопічні теорії і створені на їх основі проекти щодо внесення змін до існуючих соціальних систем довели свою неспроможність як чинники принципового і глобального перевлаштування суспільства. На думку К. Поппера, соціальне життя не потребує тотального перетворення і тотального насильства, що його супроводжує. Удосконалення соціальної системи можливе у процесі поступової, «часткової» роботи, тобто соціальної технології, спрямованої на усунення конкретних пороків соціального життя [7, с. 137]. Таким чином, за К. Поппером, соціальна технологія — це спосіб застосування теоретичних висновків соціології з практичною метою.

Із часом з'явилися перші спроби дослідити сутність соціальної технології, розкрити її специфіку в системі суспільних наук. Дослідники проблеми соціальних технологій використовували ідею відомого болгарського дослідника М. Маркова про те, що сенс технологізації полягає у визначенні і доцільному розподілі порядку процедур, що забезпечують цей процес або клас процесу. Незалежно від того, в якій галузі вирішується проблема — матеріальному виробництві або сфері культури, вона обов'язково має пройти через певні технологічні фази, де будуть використані операції і процедури, властиві будь-якому виду реалізації. До них належать: визначення мети, аналіз проблемних ситуацій, обробка та аналіз інформації, обговорення можливих варіантів, вибір рішення і підготовка до реалізації вибраного рішення. Технологія, визначаючи шлях поділу складної діяльності на про-

стіші види та їх реалізацію, показує, як повинен діяти суб'єкт управління, щоб досягти максимально ефективного вирішення виникаючих проблем.

З позицій методології своєчасним виявилось застереження М. Маркова про те, що виробничі і соціальні технології не можна ототожнювати. Якщо у виробничих технологіях висока міра повторюваності процедур і операцій необхідна, то для соціальних технологій така повторюваність неможлива. У них повторюваність і однозначність повинні виявлятися лише у загальних вимогах до процесу, які не позбавляють людину можливості діяти творчо, узгоджуючи свої дії зі специфікою конкретної ситуації [4, с. 39].

Соціальні технології є сукупністю засобів і методів цілеспрямованої дії на суспільні процеси, життєдіяльність людей, дозволяючи отримувати при обмеженому обсязі соціально-економічних ресурсів максимально значущі результати, забезпечувати вибір і реалізацію найбільш оптимальних способів упорядкування, гармонізації, збереження або перетворення соціальних об'єктів у необхідних параметрах. У сучасній науці соціальна технологія розглядається у двох аспектах: як програма, що містить процедури й операції, і як діяльність, що включає сукупність методів і способів цілеспрямованої дії на соціальні процеси і системи для досягнення поставлених цілей [8, с. 211].

Водночас існують і такі види діяльності, які не є технологічними. Перш за все до них можна віднести: афективні дії, що складаються з некерованих актів і операцій (дії під впливом переляку, екстазу, масового психозу і т. п.); діяльність, яка здійснюється без застосування технічних засобів або не орієнтована на створення кінцевого продукту у вигляді матеріальних або духовних об'єктів.

Соціальні технології застосовуються для управління людьми, соціальними явищами, соціальними процесами і соціальними системами. Залежно від ієрархії соціальних систем, процесів і явищ виділяють три групи технологій: макротехнології (глобальні) управління на рівні суспільства і його основних сфер; мезотехнології на рівні управління регіональними структурами, суспільними інститутами, організаціями і микротехнології на рівні управління невеликими об'єднаннями людей і самоорганізації особи [9, с. 73].

Важливість соціальної технології полягає в тому, що вона раціоналізує, оптимізує управлінський процес, включаючи до нього лише ті операції, які найбільш ефективні у досягненні поставленої мети. Використання технологій дозволяє суттєво зменшити витрати на управління, підвищити ефективність управлінського впливу і його роль у житті суспільства, швидко й оперативно тиражувати соціальні прийоми і процедури. У цілому соціальні

технології виступають як механізм самоорганізації і саморозвитку суспільства, це цілісна система оновлення суспільства за допомогою різних засобів і методів, спрямована на ефективність вирішення його проблем.

У сучасних умовах більшість виникаючих проблем у різних сферах суспільства мають складний, багатofакторний характер. Тому все більшого значення набуває їх багатоваріантне вирішення, сфера прояву яких вельми широка і різноманітна. Питання варіантів посідає виключно важливе місце, оскільки при виборі кращого технологічного способу необхідно вивчити і порівняти різні. При цьому необхідно враховувати ту обставину, що проблема вибору оптимального варіанта залежить від конкретних обставин і ситуації, що склалася [5, с. 65].

Соціальні технології все активніше поширюються на всі сторони соціального життя — економічну, політичну, соціальну і духовну. Характер соціальної технології, її особливості обумовлені внутрішньою природою самого об'єкта технологізації і наявністю соціальної установки на її розробку й упровадження.

Що стосується економіки, то зусилля соціальної технології можуть бути зосереджені на вирішенні проблем перетворення праці в дієвий критерій оцінки діловитості і потенціалу кожної людини. У зв'язку з цим робляться спроби технологізувати вплив на зміст праці у напрямі його інтелектуального розвитку, методи організації праці у промисловості, сільському господарстві, у торговельному обслуговуванні. Не меншого значення набуває поліпшення методів продажу, пошук нових ринків, розробка нових продуктів і послуг, поліпшення можливостей продукції. Такі технології повинні включати гуманістичне ставлення до працівника, обов'язкове створення необхідних умов праці для кожного працівника тощо.

За оцінками зарубіжних експертів, компанії, що виробляють і реалізують споживчі товари, можуть збільшити прибуток на 60% за рахунок використання соціальних технологій у роботі з клієнтами і здобуття точнішої інформації про потреби споживачів. Використання компаніями всіх переваг соціальних технологій може підвищити продуктивність співробітників на 20–25% [3].

З економічною сферою пов'язана політична, яка настільки ж технологічна. У даний час виникає потреба в технологізації багатьох політичних процесів, оскільки зростає кількість новацій при вирішенні політичних проблем. З'являються різноманітні проекти устрою державних структур, заміни їх новими утвореннями, пропозиції щодо проведення експериментів. У сучасних умовах значного поширення набувають технології формування електоральної поведінки населення з метою «набуття» нею бажаної спрямованості, ефективної організації виборчих кампаній.

Що стосується проблем технологічного вирішення власне соціальних проблем, то вони охоплюють такі важливі сторони життя людей, як охорона здоров'я, організація і забезпечення дозвілля, соціальний захист, транспортне і побутове обслуговування, освіта. Сутність соціальних технологій у сфері соціальної роботи можна інтерпретувати в першу чергу як сукупність прийомів, методів і дій державних, суспільних і приватних організацій, фахівців і активістів, спрямованих на надання людям допомоги, підтримки, захисту, особливо так званим уразливим прошаркам і групам населення. Усе більш значущою для управління стає демографічна політика, яка передбачає регулювання відповідної поведінки населення, родинно-побутових стосунків, створення умов для таких соціальних груп, як молодь, жінки, діти, люди похилого віку.

На сьогодні велика увага приділяється соціальним технологіям у соціально-педагогічній практиці. Під педагогічними технологіями, у найширшому сенсі цього слова, розуміються систематичні методи планування, застосування й оцінювання всіх процесів навчання і виховання молоді шляхом використання людських і технічних ресурсів для досягнення ефективності навчання. Про посилення уваги до педагогічних технологій у наш час свідчить збільшення кількості авторських шкіл, індивідуальних методик, інтенсивних курсів, розробка експериментальних шкільних програм, комплексних програм естетичного і художнього виховання, інноваційних технологій навчання у вищій школі та ін.

Зростає роль соціальних технологій у сфері культури і дозвілля, спрямованих на розвиток народної творчості, охорону пам'ятників культури і історії, організацію родинного дозвілля. Важливою особливістю процесів технологізації в цій сфері є те, що така діяльність не може регламентуватися до дрібниць, оскільки вона має справу з досить своєрідними продуктами людського буття: соціальним настроєм, самопочуттям, мотивацією, громадською думкою і т. п. Тому для організацій і установ, що займаються різними аспектами духовного життя, потрібна більша самостійність.

Висновки. Таким чином, однією з тенденцій сучасного етапу суспільного розвитку є посилення технологізації соціального простору, поширення різного роду технологій в усіх сферах життя особи і соціуму. Це дозволить не лише вивчати і передбачати різні соціальні зміни, але й активно впливати на практичне життя, розвиток складних соціальних систем, отримувати прогнозований соціальний результат. Подальший розвиток людського суспільства, виникнення нових можливостей людини і формування нових сфер їх реалізації, необхідність вирішення нових, складніших завдань — усе це є підставою і причиною для подальшого розвитку технологічних основ людської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Злепко С. М. Інформаційні технології для управління діяльністю людини / С. М. Злепко, А. А. Шиян, С. В. Павлов, І. І. Хаїмзон. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 316 с.
2. Иванов В. Н. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / В. Н. Иванов, В. И. Патрушев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Экономика, 2001. – 327 с.
3. Исследование McKinsey: Социальная экономика: повышение стоимости и производительности при помощи социальных технологий. Центр гуманитарных технологий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2012/07/27/4709>.
4. Марков М. Технологии и эффективность социального управления / М. Марков. – М. : Прогресс, 1982. – 485 с.
5. Патрушев В. И. Введение в теорию социальных технологий / В. И. Патрушев. – М. : Изд-во ИКАР, 1998. – 583 с.
6. Питерс Т. В поисках совершенства. Уроки самых успешных компаний Америки / Т. Питерс, Р. Уотерман. – М. : Альпина Паблишерз, 2011. – 528 с.
7. Пoppers К. Р. Открытое общество и его враги / К. Р. Пoppers ; пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского. – Т. 2: Время лжепророков: Гегель, Маркс и другие оракулы. – М. : Феникс, Междунар. фонд «Культурная инициатива», 1992. – 528 с.
8. Социальные технологии: Толковый словарь / отв. ред. В. Иванов. – М. ; Белгород : Луч-Центр, 1995. – 309 с.
9. Сурмин Ю. П. Теория социальных технологий / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – Киев : МАУП, 2004. – 608 с.

СОЦИАЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Прохоренко Т. Г.

В статье прослеживается эволюция формирования представлений в истории социологии на сущность социальных технологий и необходимость их использования в социальной практике. Социальные технологии рассматриваются как фактор стабильного и эффективного развития социальных систем. Анализируются направления и особенности внедрения социальных технологий в различные сферы современного общества.

Ключевые слова: технология, социальная технология, эффективность, управление.

SOCIAL TECHNOLOGIES ARE IN MODERN SOCIETY

Prokhorenko T. G.

The increasing complexity of social relations, increased dynamism of social processes, the growing role of social factors in the development of world civilization urgency of the problems of development and implementation of constructive social technologies.

The article traces the evolution of the formation of ideas in the history of sociology in the social nature of technology and the need for their use in social practice. Marxist historical-materialist conception as well as classical evolutionism the possibility of technological solutions to global social processes in the nineteenth century. The idea of the applicability of the concept of «technology» to social development in the twentieth century is widespread. Social technologies should be directed at specific defects of social life.

Social technologies are a set of tools and methods of targeting social processes, the livelihoods of people, allowing to receive a limited amount of socio-economic resources of the most significant results. Social technologies are used to control the people, social issues, social processes and social systems.

The importance of social technology is that it streamlines, optimizes the management process, including only those operations that are most effective in achieving this goal. The use of technology to reduce management costs, improve the efficiency of administrative influence and its role in society, quickly and efficiently replicate the social practices and procedures. Social technologies are seen as a factor of stable and effective development of social systems.

In modern conditions the majority of problems encountered in the various spheres of society is a complex, multifactorial. Therefore becoming increasingly important to their multiplicity of solutions, and the sphere of manifestation is quite broad and diverse

Analyzes the trends and characteristics of the introduction of social technologies in various areas of modern society. In the economy — is to improve the methods of work organization in industry, agriculture, trade services, search for new markets, develop new products and services, improve production capabilities. In politics become widespread technology of formation of electoral behavior of the population, the efficient organization of election campaigns. The essence of social technologies in the field of social work are reduced to a set of techniques and methods to influence the state, public and private organizations to provide assistance and support to vulnerable populations .

On strengthening the focus on teaching techniques in our time indicates an increase in the number of copyright schools, individual techniques, intensive courses, development of pilot school programs, integrated programs of aesthetic and artistic education, innovative learning technologies in higher education and so on. The role of social technologies in the field of culture and leisure activities aimed at the development of folk art, protection of cultural and historical monuments, the organization of family entertainment.

The activities of agencies and organizations in the spiritual life is less prone to the regulation, because they are dealing with a rather peculiar products of human life: social mood, well-being, motivation, public opinion, etc.

Key words: *technology, social technology, efficiency, management.*

